

**แนวทางการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัด
 พิษณุโลก**
**Guidelines For Participation In Gastronomic Cultural Tourism In Chom Thong
 Subdistrict, Mueang Phitsanulok District, Phitsanulok Province.**

ณัฐวุฒิ เรือศรีจันทร์

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 E-mail: basnatthawut47@gmail.com

ธวัชชัย เค้ามูล

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 E-mail: thawatchai2712208@gmail.com

พงศกร เพ็ญสิน

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 E-mail: phensinphongsakorn@gmail.com

พงศธร กิต่วน

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 E-mail: phongsathon.ki@psru.ac.th

วิยวัฒน์ งามสม

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 E-mail: waiyawat.n@psru.ac.th

ศินทีวัฒน์ ศรีวิชัย

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 E-mail: oannop.n@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร และศึกษาศักยภาพกับอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของพื้นที่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 27 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความโดดเด่นในมิติการประชุมและวางแผนร่วมกัน การรวมกลุ่มและการอบรมพัฒนาศักยภาพ การนำทรัพยากรและผลผลิตในชุมชนมาแปรรูปเป็นอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่า และการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารสะท้อนการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและผักพื้นบ้านซึ่งสามารถต่อยอดเป็นเรื่องเล่าและกิจกรรมเชิงประสบการณ์ได้ ขณะที่ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมีทั้งมิติทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ การเดินทางสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และมีจุดเด่นสำคัญที่สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอาหารของชุมชนได้ ข้อเสนอแนะคือควรขยายการมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น ยกกระดับมาตรฐานสุขอนามัยและความปลอดภัยอาหาร พัฒนาการ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 21
“นวัตกรรมและการบูรณาการองค์ความรู้ของสหสาขาเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน”
วันที่ 2 มีนาคม 2569

สื่อสารแบบเล่าเรื่อง (storytelling) และวางแผนเส้นทาง/กิจกรรมให้มีความเป็นเอกภาพเพื่อเพิ่มคุณค่าและความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในพื้นที่

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร, อัตลักษณ์อาหารท้องถิ่น , การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This study, Guidelines for Community Participation in Culinary Cultural Tourism in Chom Thong Subdistrict, Mueang District, Phitsanulok Province, aims to (1) examine and compile guidelines for community participation in culinary cultural tourism and (2) investigate the area's potential and cultural identity. A qualitative research design was employed. Data were collected from 27 key informants through in-depth interviews and focus group discussions. The findings indicate that community participation is particularly prominent in joint meetings and collaborative planning, group formation and capacity-building training, adding value by processing local resources and products into food items, and sharing resources to reduce inequality. The culinary cultural identity reflects the use of local ingredients and indigenous vegetables, which can be further developed into narratives and experiential activities for tourism. In terms of tourism potential, the area offers both cultural and natural attractions, convenient accessibility, adequate basic facilities, and key highlights that can be developed into tourism routes linked to the community's culinary culture. Recommendations include expanding participation to involve a wider range of groups, enhancing hygiene and food safety standards, improving storytelling-based communication, and designing coherent routes and activities to increase the value and sustainability of tourism in the area.

Keywords: Culinary cultural tourism, Local food identity, Community participation

บทนำ

ประเทศไทยเผชิญความไม่แน่นอนทางการเมืองและเศรษฐกิจ ส่งผลให้รายได้และการจ้างงานลดลง ประชาชนจึงหันไปพึ่งพาความเชื่อทางจิตวิญญาณหรือ “สายมู” เพื่อสร้างความสบายใจ ลดความเครียด และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจในหลายด้าน เช่น โชคลาภ สุขภาพ ครอบครัวยุ และการเงิน

ข้อมูลจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้าแสดงให้เห็นว่าธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์และไสยศาสตร์มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562–2568 ทำให้ธุรกิจสายมู เช่น หมอดูและฮวงจุ้ย กลายเป็นธุรกิจดาวเด่นที่เติบโตตามกระแสความเชื่อของสังคมไทย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ และนำมาใช้เป็นเครื่องมือด้าน Soft Power ภายใต้แนวคิด “Connecting to Spiritual Thailand” เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ พร้อมทั้งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม ประเทศไทยจะมี

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจำนวนมาก แต่บางแห่งเริ่มเสื่อมโทรมตามกาลเวลา ขณะเดียวกันรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงความเชื่อและศรัทธากลับได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น และสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด พิษณุโลกในระยะ 10 ปี มุ่งส่งเสริม อัตลักษณ์ท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเมืองรองผ่าน Soft Power แต่ยังคงขาด การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกมาก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีเป้าหมายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (สายมู) ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำเส้นทางและคู่มือการท่องเที่ยว ช่วยเพิ่มโอกาสให้พื้นที่ที่ไม่เป็นที่รู้จักได้รับความสนใจ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่าง ถูกต้องและเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณได้

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมแนวทางในการมีส่วนร่วมเชิงวัฒนธรรมอาหารตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาศักยภาพและอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัยจากการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร โดยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมอาหาร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 9 หมู่บ้านตามกรอบแนวคิดใน การศึกษาในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารระดับชุมชน ด้านแนวทางการมีส่วนร่วมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมอาหาร

ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Judgement sampling) ได้แก่ โดยเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลจอมทอง ในพื้นที่ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 18 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา การดำเนินงานวิจัยเริ่มตั้งแต่ มิถุนายน พ.ศ. 2568 – ตุลาคม พ.ศ. 2568

ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา ในเขตตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ศึกษาในตำบลจอมทอง 9 หมู่บ้านได้แก่ 1) บ้านท่าตะเคียน 2) บ้านท่าตะเคียน 3) บ้านท่าตะเคียน 4) บ้านปากโทก 5) บ้านจอมทอง 6) บ้านจอมทอง 7) บ้านจอมทอง 8) บ้านท่าโพธิ์ 9) บ้านโพธิ์ทอง

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สุขภาพ และส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรและ แบ่งปันประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการติดตามอาหาร ส่วนที่ 3 องค์ประกอบอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมอาหาร ได้แก่ วัตถุประสงค์ท้องถิ่น วิธีการปรุง รสชาติ คุณภาพของอาหารท้องถิ่น การนำเสนอและมารยาทการกิน ราคา ของอาหาร ส่วนที่ 4 องค์ประกอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวความสะดวกใน

การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน

ตัวแปรตาม ส่วนที่ 5 แนวทางการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. เกณฑ์การคัดเลือก

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 18 คน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้แก่ ตำบลจอมทอง ภายในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชนภายใน 9 ตำบลจอมทองอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 9 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมอาหารในหมู่บ้านจำนวน 18 คน

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มวิจัยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อขอความร่วมมือในการศึกษาแนวทางการดำเนินงานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้และผู้มีประสบการณ์ในวัฒนธรรมอาหาร

2. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 9 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าตะเคียน หมู่ที่ 1 2) ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าตะเคียน หมู่ที่ 2 3) ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าตะเคียน หมู่ที่ 3 4) ผู้ใหญ่บ้านบ้านปากโทก หมู่ที่ 4 5) ผู้ใหญ่บ้านจอมทอง หมู่ที่ 5 6) ผู้ใหญ่บ้านจอมทอง หมู่ที่ 6 7) ผู้ใหญ่บ้านจอมทอง หมู่ที่ 7 8) กำนันบ้านท่าโพธิ์ หมู่ที่ 8 และ 9) ผู้ใหญ่บ้านบ้านโพธิ์ทอง หมู่ที่ 9 เพราะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยว ช่วยสร้างความร่วมมือในชุมชน อนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชน และวางแผนนโยบายต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร

2. กลุ่มชาวบ้าน จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน รวมจำนวน 18 คน เพราะเป็นกลุ่มคนสำคัญในการให้ข้อมูลในเรื่องวัฒนธรรมอาหาร เนื่องจากเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมอาหารในหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบด้วยแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ของกลุ่มนักท่องเที่ยว

2. กล้องถ่ายภาพ เพื่อใช้ในการบันทึกขณะทำการสัมภาษณ์

3. เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือจากทางมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การวิจัยเชิงคุณภาพการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการดังนี้

2.1 ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มโดยใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นเป็นประเด็นในการสนทนาโดยการชักถามผู้ให้ข้อมูลจุดประเด็นในการเกิดการพูดคุยในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับแนวทางในการมีส่วนร่วมเชิงวัฒนธรรมอาหาร ศักยภาพและอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของตำบลจอมทอง เส้นทางท่องเที่ยวและคู่มือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2.2 บันทึกข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการสนทนาร่วมกับการบันทึกเสียง และจดบันทึกข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญ

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด จะต้องมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้ “การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)” ซึ่งมีวิธีการดังนี้ (Denzin, 1970 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช. 2543)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของ ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาต่าง ๆ โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ถ้า ข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูล เปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่า ผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลมาต่างกันหรือไม่ และอย่างไร โดยใช้ผู้วิจัยหลายคนในการรวบรวมข้อมูล ทั้งผู้สัมภาษณ์หรือการสังเกต

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่าถ้า ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด เป็นวิธีการ ตรวจสอบข้อมูลที่ยากกว่าแบบอื่น ๆ

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulate) เป็นการใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อรวบรวมข้อมูลเดียวกัน ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของ ข้อมูลควรกำหนดให้มีผู้วิจัยหลายคนในการรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน แต่ รวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการชักถาม พร้อมทั้งศึกษาเอกสารประกอบ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด หมายถึง ขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องไปแบบใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกชนิดในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ โดยยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบ ในการจำแนก ซึ่งแยกเป็น การกระทำกิจกรรมความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคมเป็นแนวทางในการจำแนกเช่นเดียวกันกับการสังเกต ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวแบบใช้ทฤษฎี โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มกระทำพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจำแนกข้อมูลที่ได้รับ และยังทำต่อไปหลังการเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลต้องอาศัยสมมติฐานชั่วคราว จำนวนมากที่ผู้ศึกษาต้องคิดเองตลอดเวลา
3. ผู้ศึกษาต้องเป็นผู้วิเคราะห์ด้วยตนเอง
4. ผู้ศึกษาทำการเปรียบเทียบ และสรุปผลการสัมภาษณ์ในแต่ละหัวข้อที่กำหนด
5. การวิเคราะห์ข้อมูลต้องมีมุมมองของแต่ละบุคคลในที่นี้คือ การมีส่วนร่วมในคำถามที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์
6. การตีความข้อมูล คือ การพยายามจะดึงความหมายออกมาจากข้อมูลที่มีอยู่เป็นการทำความเข้าใจว่าข้อมูลบอกระยะไรแก่เราบ้าง สุภางค์ จันทวานิช (2542) ผู้ศึกษาหาความหมายที่แท้จริงในคำตอบของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ เพื่อตีความหมายในข้อมูลที่ได้รับ จากแนวทางดังกล่าว ผู้ศึกษาเริ่ม วิเคราะห์ตั้งแต่เริ่มทำการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้รับได้ถูกวิเคราะห์ โดยการสมมติฐานชั่วคราว มีการจำแนก ข้อมูลที่ได้รับ การมีส่วนร่วมในข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ตลอดเวลา และในการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูล และสังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสัมภาษณ์ ก่อนที่จะตีความ หรือตัดสินใจข้อสรุปในประเด็นนั้น

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ ภายในตำบลจอมทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนนี้เป็นการรวบรวม “ข้อมูลพื้นฐาน” ของผู้ให้ข้อมูล เช่น ชื่อ-นามสกุล เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษา และสุขภาพ เพื่อใช้ประกอบการอธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและบริบทชุมชน รวมทั้งสะท้อนบทบาท และตำแหน่งของผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ ก่อนเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร ส่วนนี้สรุปภาพ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” โดยเฉพาะบทบาทผู้นำและกลุ่มในพื้นที่ เช่น การเรียกประชุม วางแผน ทำประชาคม แบ่งหน้าที่ และตั้งกลุ่ม อบรมให้ความรู้ เพื่อชวนคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้านอาหารและกิจกรรมท่องเที่ยว รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เช่น ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ แปรรูปเพิ่มมูลค่า จัดพื้นที่ทำกิจกรรม และตลาดชุมชนเป็นต้น และแนวทางลดความเหลื่อมล้ำ เช่น มีกติกาชุมชน ใช้ทรัพยากรของตนเองเอื้อเพื่อแบ่งปัน หรือจัดทำทะเบียน การรับรองบางรูปแบบ

ส่วนที่ 3 องค์ประกอบอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมอาหาร ส่วนนี้สะท้อน “ตัวตนทางอาหารของตำบลหมู่บ้าน” โดยเน้นการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและความเป็นธรรมชาติ ปลอดภัย วิถีปรุงที่เป็นภูมิปัญญา สูตรเฉพาะ เช่น รสชาติเป็นเอกลักษณ์ เช่น แนวจัดจ้าน นัว และไม่หวานตามบริบทพื้นที่ เป็นต้น และการยืนยันคุณภาพด้านความสด สะอาด ปลอดภัย รวมถึง “ขนม อาหารเด่น” ที่พบซ้ำในหลายหมู่บ้าน เช่น ขนมเปียกปูน และอาหารพื้นถิ่นอย่างแกงหยวก แกงบอน แกงขี้เหล็ก ฯลฯ ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นเรื่องเล่าและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ได้

ส่วนที่ 4 องค์ประกอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ส่วนนี้ประเมิน “ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่” ได้แก่ คุณค่าด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ศาสนา และกิจกรรมชุมชน การเข้าถึง การเดินทาง เช่น ถนนลาดยาง และคอนกรีตค่อนข้างสะดวก เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ร้านค้า และจุดพัก เป็นต้น สภาพแวดล้อม เช่น ความสะดวก ปลอดภัย และความสะดวก เป็นต้น และความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งชี้ “จุดเด่น” ที่ทำให้พื้นที่น่าสนใจ เช่น วัตถุประสงค์ประเพณี แม่น้ำ ภูมิทัศน์ และแหล่งเรียนรู้หรือกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มขนมพื้นบ้าน แปรรูป และเกษตร เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาพบว่า ตำบลจอมทองมีความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร โดยมีข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่ช่วยสะท้อนบริบทและบทบาทคนในพื้นที่อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันชุมชนมีการมีส่วนร่วมผ่านการประชุม วางแผน ตั้งกลุ่ม และอบรม รวมถึงการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นแปรรูปเพิ่มมูลค่าและมิกติกาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ด้านอัตลักษณ์อาหารมีจุดเด่นจากวัตถุดิบพื้นถิ่น เมนูพื้นบ้าน และภูมิปัญญาการปรุงที่เป็นเอกลักษณ์ พร้อมต่อยอดเป็นเรื่องราวและกิจกรรมเชิงประสบการณ์ อีกทั้งพื้นที่ยังมีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม การเดินทางสะดวก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่รองรับนักท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ตำบลจอมทองมีความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร โดยการเก็บข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลช่วยอธิบายบริบทชุมชนและทำให้การตีความผลมีความชัดเจนมากขึ้น ขณะเดียวกันชุมชนมีรูปแบบการมีส่วนร่วมผ่านการประชุม วางแผนร่วมกัน การตั้งกลุ่ม และการอบรมให้ความรู้ โดยมีผู้นำชุมชนเป็นแกนกลาง รวมถึงการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเหลื่อมล้ำด้วยการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ด้านอัตลักษณ์อาหารมีจุดเด่นจากวัตถุดิบพื้นถิ่นและเมนูพื้นบ้านที่สามารถต่อยอดเป็นเรื่องราวและกิจกรรมเชิงประสบการณ์ได้ อีกทั้งพื้นที่มีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม การเดินทางสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานรองรับนักท่องเที่ยว และสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอาหารได้ อย่างไรก็ตามเพื่อความยั่งยืนควรมีการจัดระเบียบและวางแผนการบริหารจัดการ รวมถึงขยายการมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมและพัฒนาการสื่อสารมาตรฐานด้านอาหารอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนตำบลจอมทองมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อร่วมวางแผนและกระจายผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation) ของ Cohen และ Uphoff (1980) ที่เน้น 4 องค์ประกอบหลัก คือ การร่วมตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัชยา อินทะกันท์ และคณะ (2566) ที่พบว่าการพัฒนาอาหารพื้นถิ่นสู่สำหรับอาหารเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในพื้นที่ตำบลจอมทอง จำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2. ด้านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยว การเชื่อมโยงกิจกรรมตั้งแต่อาหารไปจนถึงงานจักสานในพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว ซึ่ง ดารณี อาจหาญ และเกิดศิริ เจริญวิศาล (2565) ระบุว่าพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG ช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่ทรัพยากรท้องถิ่น นอกจากนี้ กิจกรรมในเส้นทางยังช่วยตอบสนองความต้องการเรียนรู้

วัฒนธรรมที่แตกต่าง สอดคล้องกับ ศุภวรรณ หมั่นดี (2558) ที่ชี้เห็นว่ายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอาหารเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย

3. ด้านศักยภาพและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ตำบลจอมทองมีความพร้อมในด้านสิ่งดึงดูดใจและการเข้าถึง ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (4 A's) ของ Dickman (1996) และยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการสอดประสานวิถีไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ห่วงโซ่อาหารเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าการท่องเที่ยวของ ณีภูฏกานต์ พุกฤษสรนนันท์ และคณะ (2560) ที่ระบุถึงแนวทางการสอดประสานวิถีไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ห่วงโซ่อาหารเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าการท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่ตำบลจอมทองมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจวิถีชีวิตดั้งเดิม

4. ด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอาหาร การชูเมนูท้องถิ่นเป็นจุดขาย สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) ของ Hall และ Sharples (2003) และสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนริศรา เกตวัลท์ (2568) ที่เน้นความสำคัญของการสื่อสารอัตลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการนำอาหารพื้นถิ่นที่เป็นรากเหง้าของชุมชนมาสร้างเป็นจุดขายสำคัญที่ช่วยสร้างการรับรู้และประสบการณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

ณีภูฏกานต์ พุกฤษสรนนันท์, จุฑามาศ วิศาลสิงห์ และฐานกาญจน์ วงศ์วิศิษฏ์ศิลป์. (2560). แนวทางการสอดประสานวิถีไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ห่วงโซ่อาหารเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าการท่องเที่ยว. วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่, 10(2), 170-173.

ดารณี อางหาญ และเกิดศิริ เจริญวิศาล. (2565). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 12(2), 276-283.

นริศรา เกตวัลท์. (2568). ปัญหาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยของยุวมัคคุเทศก์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาโรงเรียนวัดบัวโรย. วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและวิจัย, 20(1), 40-42.

วิรัชยา อินทะกันท์, จิราพัทธ์ แก้วศรีทอง และไพรวลัย ประมัย. (2566). การพัฒนาอาหารพื้นถิ่นสู่สำหรับอาหารเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานกรณีศึกษา หมู่บ้านท่าโพธิ์ ตำบลจอมทอง อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(4), 188-190.

ศุภวรรณ หมั่นดี. (2558). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอาหารกับการส่งเสริมศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภางค์ จันทวานิช. (2561). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 24). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. World Development.

Dickman, S. (1996). Tourism: An introductory text (2nd ed.). Hodder Education.

Hall, C. M., & Sharples, L. (2003). Food tourism around the world: Development, management and markets. Butterworth-Heinemann